

Беларускім татарам

Сёння ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Я. Коласа НАН Беларусі адбыўся міжнародны семінар-дыялог «Вывучэнне культурнай спадчыны татараў Беларусі». Ён адкрыў шэраг мерапрыемстваў, прысвечаных памяці Ібрагіма Канапацкага (28.02.1949 — 09.09.2005) — навукоўца, выдатнага грамадскага дзеяча, намесніка старшыні Беларускага грамадскага аб'яднання татараў «Зікр уль-Кітаб» («Памяць і кніга»), кандыдата гістарычных навук, дацэнта Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка.

Да імпрэзы супрацоўнікамі аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў ЦНБ імя Я. Коласа НАН Беларусі арганізавана выстаўка «Вучоны, грамадскі і рэлігійны дзеяч». Экспазіцыя адлюстроўвае сферу навуковых і грамадскіх інтарэсаў Ібрагіма Канапацкага, якому сёння споўнілася 65 гадоў. Да ўвагі наведвальнікаў — рукапісы татараў Беларусі канца XVII — пачатку XX ст. з фондаў ЦНБ НАН Беларусі, даследаванні айчынных і замежных навукоўцаў пра татарскую кніжнасць.

Кніжная культура татараў-мусульман Беларусі — з'ява ўнікальная. Яны пачалі перасяляцца на беларускія землі з XIV ст., і, відавочна, ужо ў XVI ст. беларуская мова стала для іх па-сапраўднаму матчынай. Каб зберагчы на новай радзіме ісламскую рэлігію, татары пераклалі на беларускую і польскую мовы свае рэлігійныя кнігі, карыстаючыся пры гэтым свяшчэнным для мусульман арабскім алфавітам.

Рукапісы татараў Беларусі атрымаліся шматмоўнымі: у іх змяшчаліся тэксты на арабскай, цюркскай, беларускай і польскай мовах, усе яны былі напісаны арабскімі літарамі. На жаль, такіх рукапісных кніг захоўвалася да нашых дзён нязначная колькасць, усяго ў свеце — некалькі соцень. У калекцыі ЦНБ НАН Беларусі — 15 арабаграфічных асобнікаў канца XVII — пачатку XX ст. На некаторых кнігах захоўваюцца імёны перапісчыкаў і былых уладальнікаў. У найстарэйшым рукапісе калекцыі (1686) пазначаны перакладчык — Ур'яш ібн Ісмаіл, імам мусульман горада Мінска.

Алена Цітавец. Беларускім татарам

Адзін з раздзелаў выстаўкі прысвечаны даследаванням кніжнасці татараў Беларусі. Ён пачынаецца з працы першаадкрывальніка пісьменства татараў, ураджэнца Беларусі, прафесара ўсходніх моў Пецябургскага ўніверсітэта Антона Мухлінскага «Zdanie sprawy o Tatarach litewskich...» («Teka Wileńska», 1858) і заканчваецца публікацыямі сучасных навукоўцаў і каталогамі рукапісаў з дзяржаўных і прыватных калекцый.

Ібрагім Канапацкі шмат зрабіў для вывучэння і захавання рукапісных кніг татараў Беларусі, пры яго дапамозе, кансультацыях былі створаны каталогі «Рукапісныя і друкаваныя кнігі беларускіх татараў» (1997, Беларускі ўніверсітэт культуры) і «Рукапісы беларускіх татараў канца XVII — пачатку XX стагоддзя з калекцыі Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі» (2003).

У экспазіцыі — працы Ібрагіма Канапацкага 1980 — 2005 гг.: манаграфіі, артыкулы ў навуковых зборніках і перыядычных выданнях, матэрыялы шматлікіх навуковых канферэнцый, ініцыятарам і ўдзельнікам якіх быў сам даследчык.

Выклікаюць інтарэс даследчыкаў і ўсіх тых, хто цікавіцца гісторыяй Бацькаўшчыны, яго манаграфія «Беларускія татары: мінулае і сучаснасць» (1993, у суаўтарстве са Станіславам Думіным) і навучальны дапаможнік «Гісторыя і культура беларускіх татар» (2000, у суаўтарстве з Аляксандрам Смолікам).

Прысвечаны праблемам даследавання культурнай спадчыны татараў матэрыялы 11 міжнародных навукова-практычных канферэнцый па гісторыі і культуры татараў Беларусі, Літвы і Польшчы, праведзеных па яго ініцыятыве і непасрэдным удзеле.

Артыкулы па гісторыі беларускіх татараў і найважнейшыя падзеі ў мусульманскіх краінах надрукаваныя ў часопісе «Байрам», галоўным рэдактарам якога з 1999 года і да апошніх дзён жыцця быў І. Канапацкі. Яго публікацыі змешчаны ў зборніку «Беларусіка=Albaruthenica», на старонках беларускіх часопісаў «Беларуская мінуўшчына», «Кантакты і дыялогі», «Роднае слова» і іншых перыядычных выданнях.

Дарчына надпісы Янкі Брыля, Рыгора Барадуліна ды іншых аўтараў розных прафесій і нацыянальнасцей на кнігах з яго асабістай бібліятэкі апавядаюць пра сяброўскія сувязі жыццядараснага, харызматычнага чалавека, які ўвасобіў лепшыя рысы беларускіх татараў. У экспазіцыі — не толькі кнігі, але і фотаздымкі з асабістага альбома І. Канапацкага, прадметы рэлігійнага культу.

Выстаўка будзе працаваць цягам месяца, да 28 сакавіка, у чытальнай зале рэдкіх кніг і рукапісаў ЦНБ НАН Беларусі.

Алена ЦІТАВЕЦ